UZORNI SVEĆENIK VILIM CECELJA I BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC (1)

Uzor i čovjek povjerenja

Uz obljetnicu proglašenja blaženim zagrebačkog nadbiskupa kardinala Alojzija Stepinca objavljujemo feljton o veoma znakovitom i dragocjenom odnosu uzornog svećenika Vilima Cecelje i toga blaženika, hrvatskoga mučenika.

Andrija Lukinović

— Blaženi Alojzije Stepinac i blagopokojni svećenik Vilim Cecelja dva su nezaobilazna zlatna lika u povijesti Katoličke Crkve u hrvatskom narodu dvadesetoga stoljeća. Providnost je među njima satkala snažnu duhovnu vezu koju nije mogla prekinuti ni nasilna razdvojenost u tragičnim godinama blaženikova zatočeništva u domovini i Ceceljina izgnanstva u tuđini.

Čitateljima Glasa Koncila željeli smo prikazati upravo tu duboku duhovnu povezanost ta dva svetačka lika naše nedavne prošlosti. Poslužili smo se poznatim životopisom Blaženika iz pera franjevca, sluge Božjeg o. Alekse Benigara (A. Benigar, Alojzije Stepinac, hrvatski kardinal) i nedavno objavljenim životopisom vlč. Cecelje (A. Lukinović/I. Pomper, Vilim Cecelja, utjelovljena hrvatska caritas). Tu je također dragocjen zapis vlč. Cecelje Moja sjećanja na kardinala Stepinca, objavljen u Hrvatskoj reviji 1990, a odnosi se na razdoblje do 1945. godine.

Među štovateljima blaženog Alojzija Stepinca blagopokojni Cecelja je svakako jedan od najistaknutijih, kako za blaženikova života, tako i poslije njegove smrti. Cecelja je s jedne strane bio osoba najvećeg njegova povjerenja, s druge pak strane Cecelja je gajio prema blaženom Alojziju divljenje, ljubav i bezrezervnu odanost do konca života.

Koliko je naš blaženik cijenio Cecelju, odlično se razabire iz njegovih odgovora na zloglasnom procesu 1946. kada je predsjedniku suda dr. Vimpulšeku rekao: »Ja poznajem Vilima Cecelju kao čestitog svećenika kojemu ne mogu prigovoriti niti jedne riječi.« Taj je sud o Cecelji zaključio tvrdnjom: »Da su svi ljudi bili kao Cecelja, ne bi nikada nikome ni vlas s glave pala.«

»Ovo je pravi svećenik u pravo vrijeme!«

Cecelja je prvi put vidio mladog Alojzija Stepinca kao bogoslov četvrtoga godišta školske godine 1931/32. Bilo je to u katedrali prigodom pontifikalne mise nadbiskupa Bauera, a Stepinac je tada bio nadbiskupski ceremonijar. Taj prvi pogled na budućeg blaženika duboko se usjekao u dušu mladog Cecelje. Ovako ga je opisao u svojim Sjećanjima: »Prva pomisao, kad sam ga vidio u katedrali, bila je: to je svećenik dubokog duhovnoga i asketskog života! Promatrajući njegovo lice, došla mi je na pamet misao: pa tako nekako slikaju i sv. Alojzija!«

Cecelja je zaređen za svećenika 1932. godine i bio je poslan za kapelana u Bedenicu. Glas o dotad neviđenoj karitativnoj djelatnosti Alojzija Stepinca među ljutom sirotinjom zagrebačke periferije širio se nadbiskupijom pa je dopro i do bedeničkog kapelana. Vijest da je Stepinac osnovao Caritas, te da je u samom nadbiskupskom dvoru otvorio pučku kuhinju za zagrebačku sirotinju, dakako da je oduševila Cecelju, čovjeka koji će cijelog života toliko skrbiti o sirotinju, da će biti nazvan »Utjelovljena hrvatska caritas«. »Pri duši mi je odlanulo, i rekao sam sâm sebi: ovo je pravi svećenik u pravo vrijeme! Daj mu, Bože, uspjeha!« - zapisat će Cecelja mnogo godina poslije. Već je tada, još dok se nije ni slutilo što će se sve dogoditi, Stepinac bio nadahnuće i uzor Ceceljи. On to otvoreno kaže: »Otada sam pratio njegov javni rad i djelovanje, koje me je napunjalo idealizmom za moj vlastiti život, a, s druge strane, bio sam ponosan što se i u Crkvi Božjoj ipak našao netko tko ispravno shvaća socijalnu bijedu i zapuštenost siromašnijih slojeva, te im nastoji pomoći. Želio sam iskreno s njim se upoznati i porazgovoriti.«

Želja mu se ispunila pod neobičnim okolnostima. Naime, u proljeće 1933. došlo je do pobune u župi Sveti Ivan Zelina. Nadbiskup je poslao Alojzija Stepinca da smiri narod i uvede red u župi. Čuvši da je Stepinac došao u susjednu župu, Cecelja je pohrlio da se s njim prvi put osobno susretne i razgovara. Stepinac ga je primio i mirno mu je ispričao što se sve događa u župi, kako mu se pobunjenici prijete i napadaju ga, ali on se ne kani povlačiti već želi izvršiti zadaću koju mu je nadbiskup povjerio. »Izmijenili smo još nekoliko misli, a onda sam se od njega oprostio. Putem sam razmišljao o njemu, i bio sam ponosan što sam ga konačno upoznao i s njim razgovarao. Izgledao još veći, nego sam ga zamišljao.«

»Svaki je imao slobodan pristup do njega«

O osobi nadbiskupa koadjutora Cecelja nadalje bilježi: »Sa zanimanjem sam pratio njegov rad i polazak po krizmi. Narod ga je svagdje s velikim veseljem dočekivao i nije ni u čemu ostao razočaran u njegovim postupcima. On se kao sin sela vrlo dobro razumio sa seljacima, a građanima je imponirao sa svojom otvorenošću i pristupačnošću. Svaki je imao slobodan pristup do njega, a on je opet svakome znao kazati na svoj način što je trebalo reći, a da kraj toga nikoga ne povrijedi ili od Crkve odbije.«

Međusobni njihovi odnosi postali su još prisniji kada je 1935. Cecelja preuzeo župu Hrastovicu. Nadbiskupu koadjutoru se veoma svidio Ceceljin idealizam kada se dragovoljno prijavio za tu župu, tada na zlu glasu i koju nijedan svećenik nije želio. Cecelja je pošao osobno koadjutoru Stepincu sa zamolbom da ga pošalje u Hrastovicu i pritom ga izvijestio o jadnom stanju te župe.

»Odgovorio mi je da izvještaj pošaljem na njega. On znade da se preko mnogih stvari prelazi, ali morat će zahvatiti i raščistiti neke stvari. Na to je skinuo biskupsku kapicu, uhvatio se za lanac oko prsa i rekao mi da bi bio najsretniji kad bi mogao biti župnik u zadnjoj župi nadbiskupije, nego na ovome mjestu gdje se sada nalazi. Kroz godinu dana imao je mnoga gorka iskustva, i to ga se vrlo kosnulo. Ne s razloga, što su mnogi na Kaptolu podcjenjivali njegovu osobu, nego baš radi toga što je opazio da nema žara za Božju i crkvenu

● Nadbiskup Stepinac u Mariji Bistrici - Cecelja drži pastirski štap iza njega

stvar. Dao mi je na koncu dozvolu za zamjenu župe i blagoslov. Bilo mi ga je iskreno žao. Osjetio sam koliko mu je težak položaj, a kako malo ima ljudi oko sebe na koje bi se mogao osloniti; a još manje onih kojima bi mogao kazati što mu je na duši i srcu« - piše u Sjećanjima.

Cecelja je držao da uzrok što kod svećenika »nema žara za Božju i crkvenu stvar« u mnogome proizlazi iz odgoja svećeničkih kandidata. On je tada napisao pravu studiju o tom problemu, iznio svoje prijedloge za promjenama u sjemenišnom odgoju i uputio ih izravno koadjutoru. Osobno se češće navraćao njemu na razgovor, a nadbiskup Stepinac je više puta dolazio k njemu u Hrastovicu i pozorno pratio njegov rad. Oni su postali već tako bliski da je na Ceceljin prijedlog Stepinac 1938. godine organizirao euharistijski kongres u Petrinji i osobno predvodio sva slavlja. Blaženikov boravak tom zgodom u Petrinji ovako je opisao: »Sjećam se vrlo dobro da je navečer, poslije svečanog dočeka i primanja poslije deset sati, nečujno otišao u ispovjedaonicu i ispovijedao vjernike do preko pola noći. To sam vidio na svoje oči«, svjedoči Cecelja.

»Tom prilikom izašlo je i na vidjelo da je bio dan nalog već 1942. godine iz šume da me se likvidira. Međutim je odgovorio atentator: 'A tko će naše hraniti u Kustošiji ako Cecelju likvidiramo?' Tako sam ostao pošteđen«

»Svaka vaša želja za mene zapovijed!«

Nadbiskup Stepinac je, uz velike poteškoće, krenuo u osnivanje novih župa u Zagrebu, bez kojih bi danas bila nezamisliva bilo kakva djelatnost Crkve u Zagrebu. Imao je pritom i svoj plan za vjernoga mu Cecelju. Nije to bila nagrada za uživanje, već znak povjerenja da će izvršiti veoma teško poslanje. U duhovno zapuštenoj Kustošiji, među ljudima koji su živjeli u ljutom siromaštvu, nakanio je otvoriti župu.

Prema Ceceljinim Sjećanjima, nadbiskup je »na blagdan sv. Antuna pustinjaka, 17. siječnja 1939, došao u Čuntić. Po svršenim svečanostima poveo me sobom u Hrastovicu, odsjeo je čas u župnom dvoru i upitao me da li bih bio voljan da preuzmem jednu župu na periferiji Zagreba koja za svoj daljnji opstanak treba mlađeg i agilnog svećenika. Odgovorio sam mu da on dobro znade da je svaka njegova želja za mene zapovijed i može određivati kako god želi. Primijetio je u šali: 'Dobro bi bilo kad bi svaki htio tako reći.' Oprostili smo se, i ja sam čekao poziv.« U ožujku Cecelja je dobio poruku da dođe nadbiskupu što prije. »Pošao sam istu večer«, sjeća se Cecelja. Reče mi da moli da osnujem novu župu u Kustošiji. Za nju je molio već petoricu svećenika, ali svi su odbili. Pristao sam sa zamolbom da Hrastovica ne ostane bez svećenika. On je obećao, i dogovorili smo se da ću poslije Uskrsa početi radom. Poslije Uskrsa došao sam k njemu i on me autom povezao po terenu da mi pokaže što bi trebalo sve spadati pod župu. Prolazeći mimo kina, reče mi: 'Vidiš, đavao već ima svoju kuću, pa je nužno otvoriti čim prije i Božju.'« Cecelja je opširno opisao osnutak župe i gradnju crkve u Kustošiji u Glasniku Srca Isusova i Marijina. Goleme su bile teškoće. Stanovnici Kustošije borili su se za goli život. Cecelja je opisao nekoliko upravo drastičnih primjera bijede u Kustošiji. Uz to su komunisti ondje imali snažan utjecaj, a da je on bio i protucrkveni, ne treba ni spominjati. Među narodom je bilo velikog protivljenja osnutku župe. Nije se smjelo ni pomisliti da bi se od onih koji su trebali pomoć tražila bilo kakva potpora. U takvu je sredinu trebalo doći s ljubavlju i navijestiti Božju dobrotu. Nadbiskup je za to odabrao čovjeka koji je jedini to mogao učiniti.

Stepinac ga je prozvao »Vilim Osvajač«

Ni viši kler na Kaptolu nije bio sklon utemeljenju župe u Kustošiji. Predstavnik Kaptola kanonik Lovro Radičević je nakon prvog sastanka s predstavnicima općine i župljana izvijestio nadbiskupa o zaključku da se odustane od namjere osnutka župe. Nadbiskup je međutim ostao uporan. Na poleđini Radičevićeva spisa on je vlastoručno napisao: »Neka se župa unatoč svemu otvori.« Štoviše, Stepinac je bio jedini koji je dao Cecelji financijsku potporu, a njemu dao privremeni stan i hranu u nadbiskupskom dvoru.

»Za vrijeme moga boravka na dvoru«, zapisao je kasnije Cecelja, »vidio sam da iskorištava svaku minutu za posao. Kod stola se čitalo Sveto pismo. Čitanje je pratio vrlo pažljivo, što se vidjelo po tome, što ispravlja čitača u naglascima. Tu i tamo dozvolio si je i koju šalu. Jednom sam ga zgodom našao kako sâm sjedi kraj porte i dijeli kupone i pomoć siromasima.«

Nadbiskup je Cecelji dao odriješene ruke da se snalazi kako može, ali od nauma da nipošto ne odstupa.

»Župa je bila otvorena 29. lipnja 1939. Nadbiskup je osobno obavio otvorenje. Po svršenim svečanostima zamolio sam ga da bi pošao na Müllerovu ciglanu gdje je radništvo imalo svoju zabavu. On je bez daljnjega pristao. Radnici su ga odmah pozvali u svoju sredinu. Za kratki čas netko se sjeti i zamoli ga da mu potpiše sličicu. Kad je svijet to vidio, nagrnuo je k njemu i potpisivao je čitav sat sličice. Bilo mu je osobito drago da mu se taj radnički svijet, koji je u Kustošiji inače bio na zlu glasu kao komunistički, približio i tako ga srdačno primio«, zapisat će on u Sjećanjima. Nadbiskup Stepinac je, vidjevši Ceceljin uspjeh u Kustošiji, a prije toga kako je preobrazio župu Hrastovicu, Cecelju prozvao »Vilim Osvajač«. Tim su ga naslovom svećeniciu emigraciji često tako oslovljavali.

Cecelja je uspio u Kustošiji sagraditi župnu crkvu i dvor te školu. Potrajalo je to tri godine, kada je već nastupilo i vrijeme Drugoga svjetskog rata. No, veće je njegovo djelo ono na duhovnom području. On je u Kustošiju unio Božji duh, ljubav i dobrotu. Iza njega je ostala posve nova, drugačija Kustošija.

Cecelji je Kustošija ostala u srcu, a ondje iskazana njegova dobrota spasila mu je život. Njemu je nasljednik u Kustošiji Antun Frimel ispripovijedao kako su Amerikanci, u vrijeme kad su protiv njega vodili istragu glede optužaba jugoslavenskih vlasti, ispitivali o njegovu radu u Kustošiji. »Tom prilikom izašlo je i na vidjelo da je bio dan nalog već 1942. godine iz šume da me se likvidira. Međutim je odgovorio atentator: 'A tko će naše hraniti u Kustošiji ako Cecelju likvidiramo?' Tako sam ostao pošteđen«, ispričao je. Cecelja je ovaj dio iskaza o blaženom Stepincu zaključio tekstom: »Sve što je napriied napisano, zapravo je neki uvod u ono što treba iznijeti. Možda i nije potrebno, ali sam smatrao potrebnim opisati da se vidi kako sam i na koje načine dolazio u dodir s nadbiskupom Stepincem, da bude jasnije zašto je u ona odsudna vremena imao i povjerenje u mene. Bilo je to radi toga što se osvjedočio da ja dajem od sebe sve što mogu, a sâm opet ništa nemam. Kad sam svršio otvorenje župe, zamolio sam ga da mi obeća da me nikad neće odlikovati nikakvim naslovom, ili bilo kakvom čašću. Nasmije se i reče: 'Držat ću u vidu Vašu želju!'«

Uslijedile su ratne godine i burna zbivanja u Hrvatskoj i u svijetu. Cecelja je svoju vezu s nadbiskupom Stepincem još više produbio. On je bio ne samo njegov uzor nego i čovjek međusobnog povjerenja. Zato su Ceceljina svjedočanstva o blaženiku i vjerodostojna i detaljna.

NASTAVLJA SE

UZORNI SVEĆENIK VILIM CECELJA I BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC (2)

Nadbiskup i uspostava NDH-a

U z obljetnicu proglašenja blaženim zagrebačkog nadbiskupa kardinala Alojzija Stepinca objavljujemo feljton o veoma znakovitom i dragocjenom odnosu uzornog svećenika Vilima Cecelje i toga blaženika, hrvatskoga mučenika.

Andrija Lukinović

— U lipnju 1940. nadbiskup Stepinac i Cecelja zajedno su bili na odmoru u Mokricama te su imali prilike za duge razgovore o raznim temama. Dotakli su se dakako i politike. Cecelja je nadbiskupu povjerio da »pozna neke osobe koje su vodile Pokret za obnovu hrvatske države«. Bilo je to za njegova župnikovanja u Hrastovici, a upoznao se s glinskim liječnicima dr. Cvitanovićem, dr. Rebokom i odvjetnikom dr. Jerecom, koji su kasnije imali vidne uloge u ustaškom pokretu i vlasti NDH-a. Cecelja je povjerio nadbiskupu kako spomenuti vođe Pokreta drže da je nadbiskup za Jugoslaviju te da mu zamjeraju povezanost s dr. Mačekom. Nadbiskup mu je odgovorio da on zna što je Beograd, da mu hrvatski narod i njegova prava leže na srcu, a Ceceljini znanci u tome nemaju pravo. »Upitao sam ga da li bih smio ovo staviti do znanja vođećim ljudima iz Pokreta. On je to odobrio, i, štoviše, rekao mi je da su im njegova vrata uvijek otvorena. Što god treba, neka poruče po meni. Moja malenkost postala je tako neke vrste posrednik.«

»Na koncu mi u šali reče: 'Vidiš ti, nisam ja ni slutio da se moj Cecelja bavi politikom.' Odgovorio sam mu: 'Preuzvišeni, ja se s politikom nikad nisam bavio, a i neću, ali držim da je svećenik dužan načiniti u svim prilikama, gdje god može, dobro svome narodu i Crkvi, a osobito u ova vremena velikih previranja u kojima živimo. To tim više kad znadem da su ljudi katolici i žele iskreno dobro Crkvi i Hrvatskoj.'«

Na dan proglašenja NDH-a Cecelja se kretao Zagrebom kako bi doznao što više o svemu što se zbiva. Navečer je došao na dvor nadbiskupu i izvijestio ga da Nijemci ulaze u Zagreb, a on je u Banskim dvorima prisustvovao preuzimanju vlasti. On je bio malo zamišljen, i reče: »Cecelja, rekao je Zrinski: Ne viruj Nimcu ko ni suncu zimsku!«

»Kad sam na Uskrs došao k nadbiskupu, bio je smiren, i zamolio me da ostanem u Dvoru te se interesiram kad će Poglavnik stići u Zagreb da ga svečano dočeka pred katedralom. On se je spremao za pozdravni govor. Kanio je brzojavno pozvati i sve biskupe u Zagreb«, zapisao je Cecelja.

Pavelić je, kao što je poznato, krišom ušao u Zagreb te od dočeka i pozdravnoga nadbiskupova govora nije bilo ništa. Iako je Nadbiskup bio dosta suzdržan, ipak je očito da mu je bilo drago što je uspostavljena hrvatska država, što on uostalom nije nikada ni zanijekao. Cecelja je pak bio u neprestanom kontaktu s novim vlastima i budno pratio sve što se zbiva te o tomu izvještavao nadbiskupa.

Cecelji je unatoč tomu promakao susret nadbiskupa i Poglavnika. On je za nj čuo tek naknadno od samog nadbiskupa te je to ovako opisao: »Kad sam za nekoliko dana stigao k nadbiskupu, našao sam ga vrlo dobro raspoložena. Nasmiješio se, i reče: 'Bio sam s Poglavnikom. Cecelja, ako taj čovjek bude upravljao Hrvatskom deset godina, kako je meni pripovijedao, Hrvatska će biti raj.' To su bile doslovno njegove riječi poslije prvoga susreta s Pavelićem. Što su razgovarali, nisam ga nikada pitao. Meni je bilo drago da je zadovoljan i da se nisam prevario i sâm u svojim očekivanjima.«

Danas je lako predbacivati nadbiskupu Stepincu da se prevario u ocjeni Pavelićeve vlasti. On je smatrao da hrvatski narod ima pravo na svoju državu, a Poglavnik mu je, očito, govorio nešto sasvim drugo od onoga što je kanio. Možda se prevario u procjeni, ali ne u želji.

Uostalom, koliki su se razočarali u komunističkoj državi koja je uslijedila nakon rata! Bilo bi zaista korisno svestrano usporediti četiri godine ustaške vlasti u NDH-u i iduće četiri godine komunističke vlasti Titove Jugoslavije, da govorimo samo o jednakom vremenskom razdoblju. U čemu je bila razlika? U broju počinjenih zločina? U otimačini i pljački? U kršenju ljudskih prava? Sigurno ne. Razlika je bila jedino u tome što su se iste stvari za NDH-a događale u vrijeme rata, a komunističke u vrijeme mira.

Prisega vlade

Najčešće je u komunističkoj literaturi protiv Cecelje spominjan podatak da je pred njim prisegnula ustaška vlada. O okolnostima se međutim uglavnom šutjelo, a Cecelja je sam opisao taj događaj ovako: »Nekoliko dana poslije dolaska Pavelića u Zagreb, na 16. travnja, nazove me nadbiskup na telefon i reče mi da dođem odmah k njemu. Bilo je popodne oko 2 sata. Kad sam stigao u Dvor, reče mi da ga je nazvao Poglavnikov ured i zamolili su ga da me pošalje poslije 5 sati u Banske dvore da prisustvujem prisezi Poglavnika i prve Hrvatske vlade. Ostao sam u prvi čas bez riječi.

Taj me je postupak vrlo iznenadio, i rečem nadbiskupu da ovo nikako ne razumijem. Kako to da nisu njega pozvali da prisustvuje prisezi? On mi odvrati da je u Beogradu to uvijek obavljao beogradski župnik, pa mogu i ja mirne duše poći. Odvratio sam: 'Ali, to je prva Hrvatska vlada i tu spada sâm nadbiskup. Dozvolite mi da pođem do njih i da raščistim ovu stvar.' On mi reče da mogu poći, pa ako oni žele, on će drage volje prisustvovati prisezi.«

● Prizor s prisege Vlade NDH-a 16. travnja 1941. godine (na slici: Vilim Cecelja - prvi slijeva)

Cecelja je pošao tražiti razjašnjenje od Budaka koji mu je rekao: »Poglavnik je tražio da položi prisegu pred ustaškim svećenikom. Ja sam odmah predložio tebe jer si ionako bio uvijek s nama. Ja sam se tome protivio i tražio sam uporno da prisezi prisustvuje sâm nadbiskup, jer je to historijski događaj. Na to mi prizna da nadbiskup ne dolazi u obzir jer je ipak bio na Solunskom frontu. Protestirao sam protiv toga izraza i upitao ga: Zar nije nadbiskup dovoljno pokazao koliki je Hrvat? On je to priznao, ali reče mi da ne može više ništa na tome promijeniti jer je već sve određeno.«

O prisezi je Cecelja drugi dan izvijestio nadbiskupa i »predložio mu da odmah načini vizitu novim ministrima. On je to odmah prihvatio i zatražio da ga pratim, jer on ne zna kamo sve mora poći. Posjetio je najprije Poglavnika, a onda ostale ministre po redu, koji su uglavnom još imali svoje urede svi u Banskim dvorima. »Animozitet Pavelića i ustaša prema nadbiskupu Stepincu došao je dakle do izražaja već u prvom tjednu postojanja NDH-a i potrajat će do kraja.«

»Hrvatska je izgubila svoja pluća«

Jedan od najsramotnijih Pavelićevih čina bilo je svakako potpisivanje Rimskih ugovora s Mussolinijem u kojem je Italiji prepustio Dalmaciju i otoke, a pritom još prihvatio morbidni zahtjev da »vojvoda od Aoste« postane hrvatskim kraljem. Cecelja je protiv svoje volje tomu prisustvovao, opisuje kako se to odvijalo, a o nadbiskupovoj reakciji bilježi: »Za put u Rim, koji je uslijedio 18. svibnja, nadbiskup je napisao opširno pismo svetom ocu papi Piju XII. o događajima u Hrvatskoj i o osobi Poglavnika. Po dolasku u Rim i svršenim dvorskim ceremonijama, kod kojih su istom neki delegati saznali po što se zapravo išlo u Rim, i poslije ručka u Piazza Venezia odvojio sam se od društva i poskrbio se da pismo dobije u ruke mons. Magjerec, koji ga je odmah odnio u tajništvo.« »Nadbiskup se našao vrlo pogođen Rim-

»Srbima nisam bio dosta Jugoslaven, mačekovcima sam bio pavelićevac, a ustašama sam solunac. Pa čiji sam onda? Zar sam ja hrvatski izrod? Ali ja ti kažem, neće se šaliti sa zagrebačkim nadbiskupom!«

skim ugovorima. Nitko nije znao unaprijed za njihov sadržaj. Sve se držalo u najvećoj tajnosti. Kad je čuo da prelazi u talijanske ruke najčišći dio Hrvatske s morem, reče mi: 'Hrvatska je izgubila svoja pluća. Kako će disati? Recite im to!' Ali, bilo je sve prekasno.«

Protiv rasnih zakona

Cecelja opisuje slučaj jedne nadbiskupove intervencije kada se Cecelja konačno razočarao u Pavelića: »Na 11. lipnja 1941. god. pozvao me je nadbiskup k sebi i poslao me k Poglavniku da interveniram za dr. Schulhofa, Židova, koji je bio vlasnik tiskare 'Tipografija' u kojoj se tiskao 'Jutarnji list', a koji je već bio u zatvoru a tiskara mu je bila oduzeta. Kad sam u tajništvu rekao da me šalje nadbiskup, Poglavnik me je odmah primio, makar je u predsoblju čekao potpredsjednik Vlade beg Kulenović, a kod njega je bio dr. Artuković, ministar za unutrašnje poslove, i dr. Lorković, državni tajnik za vanjske poslove. Isporučio sam mu nadbiskupovu molbu, a i opasku: ako se ne prestane s progonom Židova, da će u nedjelju morati ustati protiv toga u svojoj propovijedi. Poglavnik mi reče sljedeće: 'Reci nadbiskupu da je imovina, istina, podržavljena, ali je bolje da to učinimo mi, jer će Nijemci inače svu oduzeti. Za Schulhofa reci da ću učiniti što mogu, a za propovijed ga molim neka odustane, jer će poslije toga biti još veći nemir. Mi još nismo potpuni gospodari u Hrvatskoj.' Razgovarali smo vrlo kratko i o događajima. Poglavnik je dao znati da je situacija teška. Onda je ustao, namrštio se i, kao da se sjetio da je suveren, reče mi odrješito: 'Nemoj reći nadbiskupu da ga molim, nego mu reci da ne smije držati u nedjelju propovijed protiv mjera koje su poduzete protiv Židova jer će samo pogoršati položaj. Uostalom, reci da će za Schulhofa biti sve u redu, a ja ću već načiniti svoje!' Bio sam kao oparen.

Kad sam bio na ulici, sve je gorjelo u meni. Vidio sam da moji ideali propadaju, ali kome sam se mogao žaliti.

Nadbiskup se, ako i nerado, zadovoljio mojim odgovorom i privremeno je odložio svoju propovijed, dok vidi kako će se dalje razvijati stvari.

Tako je nadbiskup u pitanju Židova ostao bespomoćan. Jedini izlaz za njih bio je bijeg kroz talijansku zonu u Italiju. Oni koji su se znali snaći ostavili su imetak i pobjegli k Talijanima, i ostali su na životu. Oni koji su nastojali spasiti imetak, izgubili su i život i imetak. Nekima je podijeljeno arijsko pravo, najveći dio odveli su Nijemci u Njemačku: a oni za koje se znalo da su surađivali s komunistima bili su odvedeni u logor Jasenovac.«

O stavu nadbiskupa Stepinca prema progonu Srba Cecelja piše povodom zločina u glinskoj crkvi. »Prvu vijest o pokolju pravoslavaca dobio je nadbiskup iz Gline. Vijest je donijela dr. Katica Vojvoda, liječnica, koja je radila zajedno s dr. Cvitanovićem i dr. Rebokom u bolnici u Glini. Jedne noći, koncem lipnja 1941. godine, bili su iz Gline odvedeni svi muškarci iznad 16 godina. Bilo im je rečeno da idu u Zagreb. Međutim, brzo se saznalo da su pobijeni svi nedaleko od Gline i zakopani u jednome polju. Nadbiskup je odmah napisao protestno pismo ministru unutrašnjih poslova i pozvao me da mu ga osobno predam. Ja sam to i učinio s primjedbom da će se ovakvi ispadi ljuto osvetiti Hrvatskoj. Ministar o tome nije ništa znao. Poslije se ispostavilo da su ustaše povratnici, željni osvete radi toga što se sve događalo u Hrvatskoj s njihovim obiteljima i Hrvatima za vrijeme njihova boravka u inozemstvu, sami na svoju ruku izvršavali zlodjela. Val pokolja je započeo i više se nije dao zaustaviti. Nažalost ga razjarivao dr. Budak svojim govorima i od njega je nastala uzrečica: 'Srbe na vrbe.' Čuo sam od pojedinih ustaških časnika da je u pozadini stajao i sâm Poglavnik. Navodno je želio očistiti Hrvatsku od Srba. Vjerujem da je to moguće jer su se rušile pravoslavne crkve, židovske sinagoge, a sve je to bilo javno izvođeno, a da zato nije bio nitko pozivan na odgovornost. Osnovano je Ravnateljstvo za javni red i sigurnost, koje je bilo izuzeto posebnom zakonskom odredbom ispod ministarstva unutrašnjih poslova i podređeno direktno Poglavniku. Tako ministar nije u tom pogledu mogao ništa više učiniti. Nastao je građanski rat u kojem su se na terenu događale užasne stvari i s jedne i s druge strane. Nadbiskup je imao pune ruke posla, spašavati ljudske živote gdje god je mogao.

NASTAVAK NA STR. 37

Pavelićevi kapelani

— Cecelja nije bio Pavelićev kapelan, pogotovo ne ispovjednik.

U optužbama protiv vlč. Cecelje uporno se provlači tvrdnja kako je on bio Pavelićev kapelan i ispovjednik, pa su to podvaljivali i Amerikancima u logoru kada su tražili njegovo izručenje. U zapisima Cecelja spominje i Pavelićeve kapelane te piše: »Poglavnik je kao suveren države držao svoga dvorskog kapelana. Prvi je bio fra Dionizije Juričev, duhovnik dalmatinske provincije, a poslije njegove pogibije na terenu imenovan je vel. Rafael Medić, Hercegovac, eksfranjevac, koji je pripadao đakovačkoj biskupiji. On je čitao nedjeljnu misu za Poglavnika i njegovu obitelj. U zatvoru (američki logor u Glasenbachu - naša prim.) interesirao sam se baš kod njega da li je ikada čitao evanđelje ili držao propovijed, pa mi je odgovorio da nije, nego je samo čitao tihu misu u vrijeme kad je to Poglavnik odredio.«

▼ UZORNI SVEĆENIK...

Nadbiskup i uspostava NDH-a

NASTAVAK SA STR. 25

Protestirao je svakom zgodom kad je god čuo za kakav javni zločin, i to najoštrijim riječima. Proteste je slao pismeno na Poglavnika. Na svoje sam oči vidio srušenu pravoslavnu crkvu u Glini. Dao ju je srušiti veliki župan dr. Mirko Jerec. Bila je parola: Treba srušiti sve crkve, jer su one gnijezda srpske propagande. Znam da je nadbiskup predlagao Poglavniku da osnuje Hrvatsku pravoslavnu Crkvu i da pusti pravoslavce na miru, jer će biti pokorni građani, kako su bili i za vrijeme Austrije. No, sve je to palo u vodu. Mržnja i osveta već su bile zauzele toliko maha da nije bilo moguće obuzdati ni jednu ni drugu stranu. Po selima su znala ostajati djeca bez roditelja. Nadbiskup se odmah izjavio spremnim da će se za njih skrbiti, pa je mnoge spremio u svoj Dvor.«

Zar sam ja hrvatski izrod?

»Razumije se da protesti nadbiskupa nisu bili dragi ni Poglavniku, a još manje ustašama. Jednoga dana pozove me nadbiskup k sebi i pripovijeda mi kako je k njemu došao Ivo Bogdan i reče mu da je bio kod njega dr. Ivo Guberina, svećenik, bivši franjevac, ustaški povratnik, i u razgovoru ga upita: 'A dokle će sjediti ovaj solunac na nadbiskupskoj stolici? Ako se neće sâm maknuti, naći ćemo puta da ga mi maknemo.' Nadbiskup se uzrujao tako da je vikao: 'Reci im da se oni mogu igrati sa Stepincem, ali se neće igrati sa zagrebačkim nadbiskupom. Zagrebački nadbiskup nije šuša-buša da će se zastrašiti prijetnjama. On znade svoju dužnost, a o njemu će reći svoj sud Sveti Otac, a ne ustaše!' Ja sam ga pustio izvikati se jer se s njime nije dalo raspravljati kad je zapao u srdžbu. Stavio sam mu na srce da se na takve prigovore uopće ne osvrće, nego neka i dalje osudi sve što je za osuditi i što se protivi nauci Crkve i ćudoređu. U daljnjem razgovoru upita me: 'Pa reci mi, kome onda pripadam? Srbima nisam bio dosta Jugoslaven, mačekovcima sam bio pavelićevac, a ustašama sam solunac. Pa čiji sam onda? Zar sam ja hrvatski izrod? Ali ja ti kažem, neće se šaliti sa zagrebačkim nadbiskupom!' Obećao sam mu da ću pobliže ispitati koji su to ljudi iza toga i javiti mu. Međutim sam ustanovio da su zbilja neki pojedinci čak pokušali, da Sveta Stolica opozove nadbiskupa, ali im je bilo sve uzalud. Nadbiskup je operirao sa činjenicama i nije mu se moglo nigdje dokazati da je neprijateljski raspoložen protiv hrvatske države, a kao nadbiskup imao je svetu dužnost da upozori na ono što nije valjalo. Tako su stanoviti elementi izgubili bitku s nadbiskupom i morali su se povući. Ali, oštrica je ostala i kod njih a i kod nadbiskupa, makar je on, što se tiče njegove osobe, nije nikada ispoljavao. Uz ono što se događalo na terenu, a još k tome i napad na njegovu osobu bio je dovoljan razlog da je ustaški pokret izgubio njegovu simpatiju, a i sâm Poglavnik, koji se u nekim stvarima pokazao dvoličan, nije više za nj značio mnogo. On ga je poštivao kao državnog poglavara, ali njegova osoba kao takva potamnila je. Odnosi između nadbiskupa i Vlade postali su zategnuti.«

NASTAVLJA SE

KRATKA PRIČA GLASA KONCILA

Daniel Mohorović

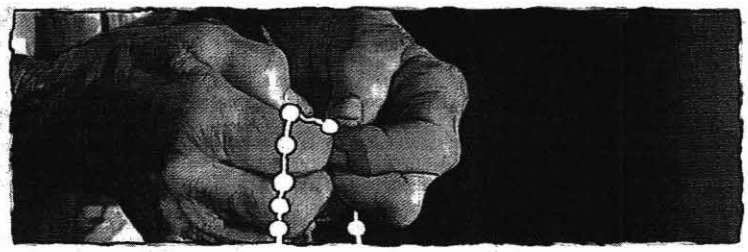

Ilustracija: T. Kučko

Gren (Idem)

— 2009. Srpanj, središte Pule, na kavi s tri dame. Razgovor o ljudima i svijetu. Prva priča o kolegi. Druga o suprugu, bratu, roditeljima: bolji su prema sinu neradniku, još živi u vanbračnoj zajednici. Treća uglavnom šuti i sluša.

Usred antičkog grada sjetim se cije Pjerine (cija na dijalektu, dolazi od tal. zia, teta), tete moje majke. Sestre moga noneta (djeda). Svi u obitelji zvali smo je jednostavno cija.

Jedna od onih starica, seoskih svetica, nećete ih naći u knjigama, možete ih susresti samo u životu. Bolje razumiju teološke postavke, logiku poželjnog i nepoželjnog, od mnogih formalno učenih i mudrih.

Ispripovijedam im bezbroj puta ispričanu priču o ciji.

Jednom, društvu u kavani Velo kafe. Dvije starije znanice, jedna neznanka iz Zagreba. Spomenuo ciju, izvadio diktafon, pustio snimku zadnjeg snimljenog razgovora iz rujna 2008. godine. Oduševile se.

Pa, listopada prošle godine u opatijskom hotelu Kristal. Razgovor sa piscem Bogdanom Mesingerom. Spomen gotovo stogodišnjakinje oživio je razgovor.

– Pa, ja sam imao takvu tetu.

Na rastanku ispred Kristala:

– Drago mi je vidjeti prijatelja kojeg dosada nisam sreo.

Kaže prva kolegica: treba zapisati tu priču da bude kao primjer. Zato je nastao ovaj zapis.

1909. *Rođena 28. listopada u selu Kranjci, nedaleko od Labina. U kući koju su prema predaji, prije nekoliko stoljeća, podigla dva brata, vješti trgovci, doseljenici iz Kranjske.*

Prvo cijino sjećanje vezano je uz oca Jakova. Imala je otprilike četiri godine, papa (na dijalektu, iz talijanskog, znači otac) ju je nosio na leđima iz Kranjci u Labin, k liječniku. Do smrti je pamtila prvu sliku kapelice (minijaturne crkve, na raskrižju) na ulazu u selo.

1912. *Otac Jakov zabilježen u obiteljskoj i svjetskoj povijesnici kao šef sale Carpathije, austrougarskog broda-spasitelja preživjelih s Titanica, jedinog broda koji se odazvao na poziv za pomoć sa najvećeg broda na svijetu. U sjevernom Atlantiku, u ponedjeljak 15. travnja 1912. potonuo je tada najsuvremeniji i najluksuzniji brod, na putu iz luke Southampton prema New Yorku. Od Titanica je ostalo samo trinaest čamaca za spašavanje, 675 preživjelih putnika (većinom žene i djeca) i članova posade. Nestalo je više od 1.500 putnika.*

Zbog doprinosa u spašavanju putnika Jakov je dobio medalju. Sjećam se i nekoliko tanjura s Carpathije koji su stajali u obiteljskom regalu. Gdje je regal? Gdje su tanjuri? Kada sam nedavno pročitao crticu o preminuloj Millvini Gladys Dean, posljednjoj preživjeloj sa Titanica, pomislih: Možda je moj pranono Jakov spasio i nju. Millvina je napustila zemlju četiri mjeseca nakon cije Pjerine, osamdeset i dvije godine nakon mog prananeta.

Umro je od tuberkuloze, u četrdeset i osmoj godini, ostavivši udovicu Toninu (Anticu) i četiri djece: Mariju, Netu (Anu), Pjerinu i najmlađeg Vitorija, mog noneta.

Tonina potječe iz dugovječne obitelji, većina se približila ili prešla stotu. Kako bi prehranila troje djece (u međuvremenu se Marija udala) otvara oštariju (gostionicu), koju vodi uz pomoć djece do Drugoga svjetskog rata.

Jedan dokaz čvrstine i izdržljivosti. U sedmom desetljeću života krava joj je rasporila trbuh. Prema očevicima visjela su joj crijeva. Preživjela. Do smrti, iako nepismena, pamtila je dužnike i iznose duga.

1917. *Za vrijeme Prvoga svjetskog rata nastupila je velika glad. Mjesecima u ruci nisu držali kruh. Ni mrvice kruha. Tonina je znala otići u Rijeku po šećer.*

– Nek se zabovljamo s cukaron. (Neka se zabavljamo sa šećerom.)

Svećenik Ferdinand Hrdy, učitelj i narodnjak, sakuplja djecu, odvozi vlakom u Slavoniju, smješta kod bogatih seljaka. Kada su došli na odredište, na stanici su ih dočekivali stolovi puni hrane. Jedan dječak, susjed iz sela, uzeo pogaču »pod bok«, misleći:

– Siguro ću bit lacan i dalje, neka se nojde. (Bit ću i dalje gladan, neka se nađe.)

Iz Kranjci je u moslavački i bjelovarsko bilogorski kraj otišlo jedanaestero djece. Otišla su Pjerina i sestra Marija. Smještena kod obitelji u okolici Bjelovara. Spavala u sanduku. Jela iz limene posudice. Sama, samo u društvu uši. Imala tjeme puno rana. Poslala »prijeteće« pismo doma: ako ne dođu, ići će sama, od vrata do vrata. Tonina je sjela u vlak, pokupila Pjerinu i dvoje djece iz sela, vratila ih doma.

Kruha i dalje nema. Nakon mjesec dana opet trbuhom za kruhom. Zapravo, trebala je otići dvije godine starija, krhka sestra Neta. Pjerina je znala:

– Ako gre ona, ne trno svojni. Raji gren ja nazda kone njo pustit. (Ode li Neta, nikad se više neće vratiti, bolje da ja odem.)

Smjestili su je u Kloštar, kraj Bjelovara, kod imućne austrijske trgovačke obitelji. Imali su dvije kćeri. Što god bi kupili njima, kupili su i njoj.

– Zlotno ževljenje son jimela. (Imala sam zlatni život.)

Obiteljska idila kratko je trajala. Raspala se Monarhija, obitelj je otputovala u Austriju, Pjerina se opet seli. Ovaj put smještena je kod mjesnog župnika. Živjela je s njim i njegovom tetom:

– Petrice moja, treba sve naučiti raditi. Ako ti bude trebalo, radit ćeš; ako ne bude, nećeš.

Trebalo je.

1921. *Uvijek je svojima pisala pisma. Bez odgovora. Jednog dana, dobiva očevo pismo iz Amerike:*

– Prit ćun pote. (Dolazim po tebe.)

Opet je došla majka. Došavši na zagrebački kolodvor, pitala se hoće li je nakon četiri godine uspjeti prepoznati. Gleda Pjerina, gleda Tonina, gleda Pjerina, gleda Tonina... i prepoznala ju je po narodnoj nošnji, potrčala, čvrsto zagrlila.

Vratila se u Istru. U Slavoniji je završila četiri razreda pučke škole, kod kuće je upisala prvi razred talijanske škole. Zaboravila je labinsku cakavicu. Jednom ju je majka poslala k susjedi da im vrati curu (tavu). Vratila se rekavši majci da tamo nema nijedne... curice.

1939. *Udala se sa trideset godina za Bepeta (Josipa) Juričića nakon deset godina hodanja. Za ono vrijeme bila je starija udavača. Obitelj je čekala da se najprije oženi jedini sin, najmlađi brat Vitorio. On nikako da ispuni svoju obvezu. Čekat će Isusove godine. I on će biti stariji mladoženja.*

Iako je živio u susjednom zaseoku Rogočani, budućeg supruga nije imala priliku ranije upoznati. Josip je plovio, po povratku svraćao u njihovu oštariju, ali je ona četiri godine živjela kod djeda u selu Kosi. Pomagala teti čiji je muž bio u Americi. Prvi put sreli su se kod spomenute kapelice.

– Ka je ta lepi mladić? (Tko je taj lijepi mladić?)

– Ca ga ne poznoš? Nan je sused s Rogočani. (Ne poznaš ga? Susjed iz Rogočane.)

Godinu dana nakon svadbe Bepo ide u trgovačku mornaricu. Kasnije je kao talijanski vojnik mobiliziran na ratni remorker.

Zarobljen je od strane engleske vojske.

1946. *U zarobljeništvu u Etiopiji i Indiji proveo je ukupno šest godina. Doma se vraća u kolovozu. Kada je otputovao, sin Aldo imao je tri mjeseca. Kada se vratio, Aldo ga se nije sjećao. Boljelo je majku i oca.*

Bepo više nije odlazio na brod. Radio je u Labinu kao kuhar. Obolio je u pedeset i sedmoj godini. Za pripremu na drugi svijet imao je samo četrdeset i pet dana.

1985. *U sedamdeset i šestoj godina uselila u vlastitu kuću. Dotada je bila podstanar kod brata.*

1997. *Preživjela osam operacija. Kada je sinu Gvidu bilo osamnaest mjeseci, prvi put je ozbiljno oboljela. Dvije godine u bolnici. U osamdeset i osmoj godini moždani udar. Otpisana. Mjesecima na kućnoj njezi. Otvorila oči, svjesna, zaželjela rehabilitaciju u Rovinju. Nakon nekoliko dana hodala po stepenicama bolnice.*

2001. *U šezdeset i drugoj godini umire Aldo. Srcem i dušom moli Boga da više nitko iz obitelji ne umre prije nje.*

– Patila son vek. Vek son patila. Patin sada da će ki umret. (Patila sam uvijek. Uvijek sam patila. I sada patim da će tko iz obitelji prije mene otići.)

2002. *U listopadu se ženi unuk Fabio. Kod nas je običaj da se tjedan dana prije svadbe nose pokloni. Cija osjeća strašne bolove. Ne otkriva nikome. Nije htjela ometati obiteljske radosti. Nakon vjenčanja, priznaje:*

– Ko da mi je bala od tenisa va trbuhe. (Kao da mi je teniska lopta u trbuhu.)

Da teniska, nogometna, utvrđuje liječnik. Zamolila za odgodu operacije nakon božićnih blagdana kako bi okupila obitelj na ručku, podijelila svakome odgovarajući dio talijanske mirovine, umrla u miru. Operacija dogovorena nakon Nove godine.

Najstarija pacijentica na odjelu pulske bolnice. I najoptimističnija, kažu liječnici. S obzirom na dijagnozu i godine, prognoze pesimistične. Cija spremna na susret s Bogom. Odavno je unuci Nataši održala kratki tečaj o posmrtnoj odjeći, obući, molitveniku, cijeloj proceduri. Svakih par godina ponavljale su gradivo.

– Molin vajk da bi me Bog ze. Teško je patit. (Uvijek molim Boga da me uzme. Teško je patiti).

Preživjela i tu operaciju. Živjela još šest godina.

– Se na svete son imela. Samo još umrla neson. (Sve na svijetu sam imala. Samo još umrla nisam.)

2007. *U prosincu dolazi u službeni posjet biskup Ivan Milovan. Mogao bi se ugledati na njen molitveni život, rekao joj je.*

– Svojo vero nikad ne bin kambijala. Koko son se rodila, tako želin umret. S Bogon. (Svoju vjeru nikad ne bi mijenjala. Kako sam se rodila tako želim i umrijeti. S Bogom.)

Molila se Bogu svako jutro sat vremena. Dvije krunice: jednu za žive, drugu za mrtve. Navečer: večernju i litanije. Molila punim srcem i dušom. Utjecala se Majci Božjoj.

– Vervan i ufan se da mi Bog pomore... Kad son kako otrocica zgubila iglo va trove, puna stroha da je naša krava ne progutne, son znala da Bog usliši molitvi. (Vjerujem i ufam se da mi pomaže Bog... Već onda kad sam kao dijete izgubila iglu u travi, strahujući da je naša krava ne proguta, znala sam da molitve bivaju uslišane.)

Kako s godinama nije mogla u crkvu, na kuhinjskom stolu postavljala je kućni oltar, nedjeljom i za mise zadušnice, ponekad i češće. Nakon zadušnica većina članova obitelji okupljala bi se u crkvi, pa otišla na piće u Velo kafe, na cijin račun. To je postala tradicija, gotovo narodni običaj.

Jednom su u posjet, nešto prije šest sati, došle njene nećakinje Pjerina i Albina, šinjore (gospođe) od sto i pedeset godina (zajedno). U šest je u crkvi započinjala misa za Bepeta.

– Moran poć na mašu. (Moram na misu.)

Na misu za stolom u blagovaonici uz Dobrilin molitvenik »Oče, budi volja tvoja«.

Ne znam jesu li nećakinje ostale na misi u kuhinji, otišle ili su se kasnije vratile.

2008. *Posljednja bolest, posljednje bolovanje. Doživjela je unuku Natašu, unuka Fabia, tri praunuke i jednog unuka.*

– Prenuki so mi produžili život. (Praunuci su mi produžili život.)

2009. *Htjela u bolnicu da ne smeta. Smještena u stacionaru. Hodočastili hodočasnici. Podijelila svoja saznanja i životne spoznaje. Umrla u nedjelju 25. siječnja, Obraćenje svetog Pavla, apostola. Dva sata prije prelaska svjesno, savjesno i odgovorno rekla sinu Gvidu:*

– Daj broj sestre da ti jovi kad umren. (Daj broj mobitela sestri da ti javi kada umrem.)

Dva sata kasnije zamolila medicinsku sestru da je okrene na drugu stranu. Sestra uslišala zamolbu.

– Gren. (Idem.) ■

UZORNI SVEĆENIK VILIM CECELJA I BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC (3)

Ustaše nisu hrvatska država

Uz obljetnicu proglašenja blaženim zagrebačkoga nadbiskupa kardinala Alojzija Stepinca objavljujemo feljton o veoma znakovitom i dragocjenom odnosu uzornog svećenika Vilima Cecelje i toga blaženika, hrvatskoga mučenika.

Andrija Lukinović

● Nadbiskup Stepinac prigodom dolaska na podjeljivanje sakramenta potvrde djeci stradalnika II. svjetskog rata u Dječjem domu u Jastrebarskom

— Među optužbama protiv blaženog Alojzija je i činjenica što je on za NDH bio vojni vikar, a Cecelju se naziva, pa i u nekomunističkom tisku, vojnim vikarom, iako je on bio tek drugi zamjenik vojnoga vikara. Optužba se odnosi na obadvojicu.

Ovdje navodimo što je o tome napisao mons. Svetozar Ritig predsjedniku vlade Bakariću povodom izricanja presude nadbiskupu 11. listopada 1946. Ritig među ostalim piše: »Mišljenja sam«, piše mons. Ritig doslovno, »da se nikako ne može označiti vršenje vlasti apostolskog vojnog vikara nekom kolaboracijom s ustašama i neprijateljem, jer njegova vlast nije izvirala iz prerogativa NDH, nije bila materijalne prirode, nije bila na probit kvislinške države, nego služila duhovnim potrebama vojnika vjernika.

Pavelić je i na tom području radio na svoju ruku, bez ikakva dogovora ni s nadbiskupom ni sa Svetom Stolicom. Jednostrano je proglasio vojnim vikarom popa Stipu pl. Vučetića, a njegovim zamjenikom Vilima Cecelju«. Cecelja se osjetio kao »gromom ošinut« i o svemu izvijestio nadbiskupa, koji je »već znao za čitavu stvar. Bio je miran i nije se ništa uzrujavao«. On je, prema Ceceljinim zapisima, odlučio izmijeti slučaj Svetoj Stolici, koja ga je imenovala vojnim vikarom i dala mu ovlasti da postavi svoje zamjenike. Papa se pritom držao ustaljene politike da Sveta Stolica u vrijeme rata ne priznaje novonastalim državama međunarodno priznanje.

Cecelja je imao ovlasti sa strane nadbiskupa, a njih se u svemu držao imenujući svećenike koji će u vojsci djelovati kao propovjednici evanđelja. Na mjestu zamjenika vojnog vikara Cecelja je ostao do svibnja 1944. kada je otišao u Beč preuzeti skrb za ranjenike. Sastavio je molitvenik »Hrvatski vojnik«. Taj su molitvenik komunisti upotrijebili za Ceceljino proglašenje ratnim zločincem, iako je on hrvatske vojnike u tom molitveniku pozivao na humanost i poštivanje međunarodnih ugovora.

Na otvorenju Hrvatskoga sabora

Ne ulazeći u političke ocjene Hrvatskoga sabora, koji nije izabran od naroda nego imenovan od Poglavnika, iznosimo držanje nadbiskupa Stepinca kako ga je zabilježio Cecelja.

»Nekako neposredno pred sastanak Sabora bio sam u Poglavnikovu uredu i tu sam u razgovoru opet saznao da se predbacuje višem svećenstvu, a posebice zagrebačkom Kaptolu, kako se do danas nije došao pokloniti Poglavniku. U tom njihovom stavu gleda se njihovo nepovjerenje u Hrvatsku Državu kao takovu. Ja sam zanijekao takovo stanovište i upro prstom u mnoge činjenice koje jasno pokazuju što je Crkva u Hrvatskoj učinila, i prije i sada, za Hrvatsku. Ali ljudima časti nije nikada dosta klanjanja. Palo mi je na pamet da bi možda bilo zgodno da se kod otvorenja Sabora okupi nadbiskup, Kaptol i zagrebački župnici u crkvi sv. Marka, pa da kod ulaza u Crkvu nadbiskup pozdravi Poglavnika u ime klera. Zatražio sam odmah audijenciju kod Poglavnika, i on me je odmah primio. Iznio sam mu moj prijedlog, i on je s time bio sporazuman, 'iako je', reče, 'i malo okasno'. On je tako bio kanio nakon otvorenja Sabora sa svim zastupnicima doći u crkvu sv. Marka i prisustvovati zazivu Duha Svetoga. Tako bi se to obavilo ujedno. Tom prilikom mi reče kako je mogao odmah doći biskup đakovački Akšamović i pokloniti se, tako su mogla i prečasna gospoda iz Kaptola, ali oni uvijek špekuliraju.

Pošao sam do nadbiskupa i ispričao sam mu moj razgovor i prijedloge, i on je odmah bio s time sporazuman. Tom prigodom mi ponovno reče da je Poglavnik na mjestu, bio bi to dopustio odmah na početku kad mu je htio dovesti sve biskupe i pozdraviti ga na pragu katedrale. Ali onda se govorilo da neće ulaziti na ona vrata na koja je ulazio Aleksandar, kao da to ima nekakvu vezu sa sadašnjošću. On bi htio s visoka zapovijedati, a to se ne može uvijek, a osobito pak ne u Crkvi. Zamolio sam ga da prijeđe preko svih uvreda, radi mira među vjernicima, jer mi je najbolnije gledati na terenu idealne mlade ustaše, odlične vjernike, kako se u savjesti neprestano lome između slijepe poslušnosti Poglavniku i neprestanih prigovora pojedinih dužnosnika koji u svojoj zagriženosti neprestano spominju 'Solunski front', na kojem se, tobože, borio Stepinac za Jugoslaviju a ne za Hrvatsku. Nadbiskup je rekao da će on urediti s Kaptolom, a ja neka pozovem sve župnike u njegovo ime. Tako je bilo i učinjeno.

Po svršenim svečanostima, pripovijedalo se iz okoline Poglavnika, da je Poglavnik poslije rekao: 'Zar misli nadbiskup da će meni dijeliti lekcije?' Time je aludirao na onaj dio govora u kojem je nadbiskup spominjao dužnosti vladara u duhu zakona Božjega.

Prigodom otvorenja Sabora Poglavnik je u pratnji zastupnika došao na portal crkve sv. Marka, i to na trgu a ne pred Banskim dvorima, jer je na ona vrata nekoć ulazio princ Pavle. Na portalu ga je dočekao nadbiskup u ornatu, u pratnji Kaptola i zagrebačkih župnika. Kad sam ušao u crkvu, zapazio me je nadbiskup, pozove me odmah k sebi i reče mi: 'Stojte kraj mene i slušajte dobro što ću čitati da ne bude poslije opet prigovora da sam jedno govorio a drugo imao napisano.' Tako sam uz čitav pozdravni govor nadbiskupa stajao iza njega. Njegove su riječi bile birane, prožete Duhom Svetog pisma, ali su izlazile iz srca i duše, koja je najiskrenije željela najveće dobro hrvatskom narodu i njegovom predstavništvu. Po svršenu govoru pošlo se do oltara, i nadbiskup je obavio zaziv Duha Svetoga.

Po svršenim svečanostima, pripovijedalo se iz okoline Poglavnika, da je Poglavnik poslije rekao: 'Zar misli nadbiskup da će meni dijeliti lekcije?' Time je aludirao na onaj dio govora u kojem je nadbiskup spominjao dužnosti vladara u duhu zakona Božjega. Tako je nadbiskup i opet ostao u nemilosti, ali se on na to nije obazirao, nego je i nadalje intervenirao, kritizirao i u propovijedi naglašavao duh zakona Božjega.«

Nasilni vjerski prijelazi

Cecelja nije bio upućen u vjerske prijelaze, a zapisao je ono što »zna iz razgovora s nadbiskupom«.

»Nadbiskup se osobno protivio prijelazu pravoslavaca u Katoličku Crkvu. On je tražio od Poglavnika da osnuje Hrvatsku pravoslavnu Crkvu. Poglavnik mu je rekao neka mu dade samo godinu dana mira da će on to pitanje riješiti kako on znade. Nakon toga su, nažalost, počeli progoni pravoslavaca koje su ustaše sve smatrali Srbima. Kad je Nadbiskup čuo što se sve dešava na terenu, onda je i sâm priskočio u pomoć da spasi živote ljudi. Drugi je njegov prijedlog bio da se pravoslavce pusti u grkokatolike, ako se već hoće da moraju biti katolici. Ali i protiv toga ustao je Poglavnik i nije htio za to ni čuti jer će, reče, 'i opet ostati Vlasi i biti nam neprijatelji prvom prilikom'. Poglavnik je sâm tražio da prijeđu u Katoličku Crkvu. Kad nije bilo drugoga izlaza, nadbiskup je strogo prema uputama Kanona izdao odredbu svećenstvu da se u prijelazima ima točno pridržavati propisa crkvenih zakona, i to naročito s obzirom na pouku prije prijelaza. Tako je mislio spasiti barem živote ljudi. No neki zanesenjaci svećenici, misleći da će načiniti veliko djelo, vršili su te prijelaze masovno bez priprava. Tom prigodom dogodili su se neki žalosni događaji koji su bacili na ustaštvo ljagu, od koje se ono ne može oprati. Činili su to uglavnom mjesni ustaše koji su se na taj način htjeli Srbima osvetiti za sve ono što su oni s njima radili kroz dvadeset godina Jugoslavije. Osveta i mržnja smislila je najgore što je mogla da ponizi i uništi Srbe, a kraj toga u sljepoći nisu htjeli spoznati da Hrvatskoj prave samo sramotu. Na koncu, kad je Poglavnik uvidio da se na ovaj način ne može riješiti srpsko pitanje, onda se odlučio na ono što mu je nadbiskup na početku predlagao, i osnovao je Hrvatsku pravoslavnu Crkvu na čelu s patrijarhom Germogenom, koji je kod prve svoje audijencije bio dočekan s počasnom četom na Markovu trgu. Nadbiskup se tom prigodom nasmiješio, i reče mi: 'Vidiš, mene nikad nije dočekao nitko, štoviše, koji put su me vojnici htjeli i pretražiti kad sam dolazio gore, kao tobože ne znaju tko sam. A Patrijarha dočekuju s počasnom četom. I to je onda hrvatski Poglavnik. Kad sam ja to predlagao, onda nije valjalo. Sad kad su slomili zube, htjeli bi se pokazati i političarima.' Svojim intervencijama spasio je nadbiskup na tisuće Srba. Te su intervencije bile Poglavniku na vrh glave, pa je jednoga dana rekao ministar pravde Puk: 'E, ove ćemo vam pomilovati da poslije sude vama.' Među njima je uistinu bio pomilovan i kasniji nadbiskupov tužitelj ili sudac, ne bih znao točno.«

Nadbiskupovi govori

»Najznačajnija propovijed« - piše Cecelja - »u kritici okrutnih postupaka vlasti bila je na blagdan Krista Kralja 1943. U njoj je nadbiskup javno ožigosao sve što se protivilo ljudskim i Božjim zakonima. Kritizirao je i misao dr. Budaka da smo mi narod vuka i arslana. Propovijed je izazvala najoštriju kritiku vladinih krugova. U novini 'Hrvatski narod' odgovara na propovijed ministar prosvjete dr. Julije Makanec, a državni tajnik Aleksandar Seitz reče mi da Stepincu ne fali mnogo da dođe u Jasenovac. Odgovorio sam mu: Neka pokušaju ako misle da su tako jaki. Nadbiskup je, štono se kaže, izgorio pred ustaškom vlasti. Nitko ih nije tako javno podvrgao kritici kao što se usudio Stepinac...

Kad su se stišale prve strasti nakon propovijedi i razbistrili neki pojmovi, ostalo je još uvijek napeto stanje između Markova trga i Nadbiskupskog dvora. Za dobro vjernika trebalo je ovaj jaz premostiti, da se prestane s napadajima na nadbiskupa.«

Cecelja je nastojao posredovati između obje strane kako bi došlo do kakva-takva suglasja i mira. O tome bilježi: »Pošao sam do nadbiskupa i opširno se osvrnuo na sve razgovore u društvima, pa sam ga zamolio ne bi li htio u četiri oka na koncu svemu tome s Poglavnikom načiniti kraj. On je opet mirno pristao na to. Rekao je: 'I meni je stalo da se prilike poboljšaju, a ne pogoršaju, i bit će mi samo drago ako u tome uspijem.' Rekao sam mu neka si napiše sve što misli da ga razdvaja u pogledima i načinu, pa neka Poglavniku otvoreno reče. On se spremio i napisao je 18 točaka. Negdje u prosincu 1944. godine pozove me nadbiskup u Dvor i reče mi: 'Evo, sad sam došao od Poglavnika.' Iznenadio sam se da je do toga tako brzo došlo. Nadbiskup mi reče da ga je Poglavnik danas popodne nazvao na telefon s Markova trga i ponudio mu, ako ima vremena, da može odmah doći k njemu na razgovor, jer je baš ovaj čas slobodan. Nadbiskup je prihvatio priliku i odmah pošao. Poglavnik ga je primio u svojem uredu i započeo razgovor riječima da neka nadbiskup iznese sve što misli da bi trebali između sebe raščistiti. Nadbiskup je izvadio svoje opaske i iznio je svih 18 točaka pitanja o kojima bi se trebali porazgovarati. Poglavnik je mirno saslušao nadbiskupa, i kad je ovaj svršio, reče mu: 'Preuzvišeni! Ima stanovitih ljudi koji nemaju drugoga posla pa intrigiraju između vas i mene. To je moje mišljenje.' S time je razgovor bio svršen. Reče mi da je ovo zadnji put da je išao na Markov trg. Imao je pravo. Ali, eto, baš taj njegov čin pokazuje da je Hrvatsku Državu smatrao svojom državom i priznavao njenu vlast. Što se ta vlast pokazala nedoraslom zbivanjima svoga vremena, nije krivnja nadbiskupa.«

Cecelja ovako ocjenjuje stav nadbiskupa Stepinca prema NDH i ustaškoj vlasti: »Krivo je uopće stanovište prikazivati Stepinca kao da on nije bio za Hrvatsku Državu. Neki pojedinci misle da će ga tako lakše prihvatiti svjetska javnost ako ga se ne miješa s ustašama, koljačima, kako ih se naziva. To je smiješno i neodrživo stanovište. Stepinac je bio sin hrvatskog naroda i bio je dušom i tijelom za hrvatsku državu. Što je ustaški režim bio u svojim zahvatima pretjeran, to je stvar ustaša, a ne Stepinca. On je kao zagrebački nadbiskup izvršio svoju dužnost i svakom prilikom kao crkveni poglavar osudio je presizanje vlasti, koje je išlo na štetu ljudskih i Božjih prava.«

Zadnji sastanak s nadbiskupom Stepincem

»Kad sam za Uskrs 1945. došao u Zagreb po darove (za ranjenika - op. a.), onda smo se sreli u njegovu vrtu. Molio je brevijar. Pustio sam ga svršiti, a onda smo dugo šetali vrtom i razgovarali o teškim prilikama. Pokazao mi je i djecu s terena koju je bio smjestio u svoju staklenu kuću za cvijeće, jer više nije bilo nigdje mjesta. S tom se djecom volio uvijek razgovarati kad god je imao vremena.

Završili smo razgovor, i ja sam ga zamolio za blagoslov. Poslije toga mi reče: 'Cecelja, molite se za mene da izdržim. Kad počnu čovjeka mučiti, ne zna se kako će se držati, a mene čekaju muke.'

U ovozemnom života ta se dva duhovna velikana nikada više nisu susrela.

SVRŠETAK U SLJEDEĆEM BROJU

UZORNI SVEĆENIK VILIM CECELJA I BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC (4)

U obljetnicu proglašenja blaženim zagrebačkog nadbiskupa kardinala Alojzija Stepinca objavljujemo feljton o veoma znakovitu i dragocjenu odnosu uzorna svećenika Vilima Cecelje i toga blaženika, hrvatskog mučenika.

»Zagrebački će nadbiskup govoriti ono što mora«

Andrija Lukinović

— Poslije susreta u ožujku 1945. bl. Alojzije Stepinac i blagopokojni Vilim Cecelja nikad se nisu susreli užio. Čak ne postoji nijedno međusobno pismo, iako je Cecelja dobio kopije brojnih kardinalovih pisama i objavljivao ih u »Glasniku Srca Isusova i Marijina«, koji je uređivao i izdavao u Salzburgu 1949. - 1968. Njih su dvojica dijelili sudbinu većine Hrvata koji su poslije Drugoga svjetskog rata živjeli ili u domovini bez slobode ili na slobodi bez domovine. Ona manjina Hrvata, koja ne spada u te dvije skupine, jednima je otela domovinu, drugima slobodu.

Duhovnu povezanost nadbiskupa Stepinca i Cecelje nije mogla ugroziti dugotrajna razdvojenost među njima. Nadbiskup je svoje visoko mišljenje o Cecelji iskazao svojom hrabrom izjavom na »prežalosnom procesu«, koju smo spomenuli u prvom nastavku ovog prikaza. On je u Cecelju imao puno povjerenje dokraja. S druge strane Cecelja je do smrti ostao odan svojemu nadbiskupu, štoviše, njegovo je divljenje njegovu junaštvu, ustrajnosti u okrutnu sužanjstvu još više poraslo.

U novim prilikama on nije mogao biti neposrednim svjedokom života i djelovanja bl. Stepinca nakon 1945. On je posvjedočio o nadbiskupovim pokušajima da urazumi ustašku vlast, iako se nije zanosio iluzijama da će išta postići. Nadbiskup nije imao iluzija ni o novim vlastodršcima, a pokušavao je pokušavao, ipak, s njima postići nekakav sporazum. Uostalom, koliki su se razočarali u komunističkoj državi koja je uslijedila nakon rata! Bilo bi zaista korisno svestrano usporediti četiri godine ustaške vlasti u NDH-u i iduće četiri godine komunističke vlasti Titove Jugoslavije. U čemu je bila razlika? U broju počinjenih zločina? U otimačini i pljački? U kršenju ljudskih prava? Sigurno ne. Razlika je bila jedino u tome što su se iste stvari u NDH-u događale u vrijeme rata, a komunističke u vrijeme mira. Pavelićeva je vlast, iako nevoljko, morala imati obzira prema Crkvi, Titovi boljševici tog obzira nisu imali.

U Ceceljinim je zabilježbama jedan dosta nepoznat detalj, a odnosi se na načelan stav nadbiskupa Stepinca o kritici postupaka vlasti, kako tadašnje ustaške, tako i buduće komunističke. Cecelja bilježi: »U proljeće 1945. k Nadbiskupu je došao neki viši partizanski izaslanik i upozorio ga neka pazi što će govoriti, jer će oni uskoro doći na vlast. Nadbiskup mu odgovori: 'Zagrebački će Nadbiskup govoriti ono, što mora govoriti, a za to ne će pitati ničiju dozvolu, kao što nije pitao ni od hrvatskih vlasti.' To mi je Nadbiskup sâm pričao, kad sam bio kod njega u ožujku 1945.«

Hvala Bogu, nadbiskup Stepinac je govorio ono što je morao govoriti. On nije mogao prešutjeti sve zločine koje su komunisti počinili tijekom prve godine svojeg terora nad Crkvom i narodom. Masovni pokolji razoružanih vojnika NDH-a i mnoštva civila, o čemu svjedoče stotine grobnica u Sloveniji i Hrvatskoj, pri čijem se istraživanju nijedna dosadašnja hrvatska vlada nije iskazala željom za istinom, za razliku od slovenske, nisu mogli izostati bez nadbiskupovih osuda. Danas govoriti da Tito za to nije znao, isto je kao tvrditi da Hitler nije znao za Dachau ili Pavelić za Jasenovac.

Je li nadbiskup mogao šutjeti na progon svećenika, rušenja križeva i crkava, zabrane crkvenog tiska, otimanje tiskare, zatvaranje sjemeništa, sramotnu protucrkvenu propagandu u tisku, izrugivanje katoličkih svetinja, bezbožničku ulogu školstva i cijeli niz drugih nepravdi koje je izmislio boljševički um? Nije. I hvala Bogu što nije.

Uhitili su ga i osudili na robiju. Onemogućili su mu govoriti, a možda je to i bio glavni razlog osude. On više nije mogao govoriti o diskriminaciji prema ženama i djeci pogubljenih, a bilo je to posve u skladu s rasnim zakonima u NDH-u, ako ne i gore, o »dobrovoljnom otkupu« hrane od seljaka, o čemu svjedoče upravo potresni iskazi pojedinaca. Nadbiskup nije mogao reći ni riječ o »kolektivizaciji« na selu.

Nadbiskup je, iako zatočen, bio itekako prisutan u dušama i domovima hrvatskih vjernika. Još je prisutniji bio u dalekim zemljama među hrvatskim izbjeglicama izvan domovine. Oni su pisali i govorili o zatočenome junačkom nadbiskupu, apelirali na vlade zapadnih zemalja, a Sveta Stolica i katolici širom svijeta zauzimali su se za nadbiskupa Stepinca i druge biskupe i prezbitere koji su čamili u komunističkim zatvorima.

Dan nadbiskupa Stepinca

Iako se od Baltika do Jadrana spustila »željezna zavjesa«, kroz nju su, ipak, prodirale vijesti iz »carstva zla«. Unatoč tomu glasoviti obrambeni govor nadbiskupa Stepinca na komunističkom sudu, koji vlastodršci nikad nisu objavili niti dopustili da se objavi, tajnim je kanalima, preko tadašnje Čehoslovačke, dospio najprije u Rim, a potom u sve dijelove svijeta. Hrvatska je emigracija čvrsto stajala uz nadbiskupa. On je postao njihovim simbolom, pa čak i među onima koji su ga poprijeko gledali za vrijeme rata. Cecelja, neosporan autoritet u emigraciji, bio je jedan od najagilnijih promicatelja kardinalove veličine. On je bio taj koji se je zalagao da hrvatska emigracija svake godine slavi Dan nadbiskupa Stepinca. Najprije su ga slavili na njegov imendan, Alojzijevo (21. lipnja), poslije blažene kardinalove smrti 10. veljače 1960. taj se je dan slavio svake godine o obljetnici njegove smrti. U domovini se slavio pod imenom »Stepinčevo«, kako se i danas naziva i slavi kao blaženikov spomendan.

Ceceljina je velika zasluga u promicanju poštovanja nadbiskupove žrtve naročito došla do izražaja kada je preuzeo uredništvo i izdavanje »Glasnika Srca Isusova i Marijina« u Salzburgu 1951. - 1968. Nema ni jednog broja Glasnika u kojem Cecelja ne bi makar spomenuo Stepinca, a posvetio mu je mnogobrojne uvodnike i članke. Neumorno je propagirao njegov značaj, njegovu duhovnu veličinu i svetački lik. On je bio ushićen viješću da je nadbiskup imenovan kardinalom. U svojemu je oduševljenju jedamput i »pretjerao«. U »Glasniku« je objavio da je papa Pio XII. rekao da je »kardinal Stepinac jedan od najvećih katoličkih muževa, što ih je Crkva imala«! To je Ceceljino pisanje doprlo i do sama kardinala u Krašić. Ondašnji krašički župnik Vraneković zapisao je da kardinal vrlo dobro poznaje sv. oca i da on to sigurno nije rekao. »Čemu to? Kad bude prilika oprat ću ja glavu Cecelji za ono, što je napisao u Glasniku, da me Sv. Otac naziva najvećim prelatom Crkve.«

● Nadbiskup Stepinac svoje je visoko mišljenje o Cecelji iskazao svojom hrabrom izjavom na »prežalosnom procesu«

Kada je Kardinal sveto preminuo u Krašiću, Cecelja mu je posvetio dvobroj »Glasnika« ožujak-travanj 1960. Objavio je tad njegovu duhovnu oporuku, propovijed nadbiskupa Šepera u katedrali prigodom pogrebnih svečanosti, izjave pape, kardinala i svjetskih uglednika, a sve to bogato ilustrirao fotografijama s pogrebnih obreda i iz kardinalova života. Taj je broj tiskao u dvostruko većoj nakladi, a bio je u rekordnom roku doslovno razgrabljen.

»Ti si najviše doprinio za kardinalovu stvar«

Cecelja je tim dvobrojem »Glasnika« zaista započeo rad na proglašenju kardinala Stepinca blaženim. On o tome nikad nije dvojio, iako nije doživio kardinalovu beatifikaciju 1998. u Mariji Bistrici.

Njemu se je pružila prigoda da na tomu radi kada je o. Aleksa Benigar poduzeo napisati kardinalov životopis. Benigar i Cecelja su se upoznali već 1928. godine, kada je Benigar došao u Ceceljino rodno mjesto, a Cecelja se je tek prijavio u bogosloviju. Benigar je kasnije otišao u misije, u Kinu, a kad su ga kineski komunisti protjerali, došao je u Rim. Njemu je nadbiskup Šeper, u tajnosti, dakako, otvorio arhiv nadbiskupije, da proučava dokumente i objavljene izvore, da bi mogao napisati objektivan kardinalov životopis. Benigar je pozvao u pomoć Cecelju i među njima se je razvila velika suradnja na djelu koje je još uvijek temeljno djelo o Stepinčevu životu. Cecelja je već tad napisao i predao Benigaru svoja »Sjećanja na kardinala Stepinca«, koja je kasnije nešto nadopunio i predao Vinku Nikoliću za »Hrvatsku reviju«.

Obilata korespondencija između Benigara i Cecelje svjedoči o njihovu zajedničkom radu na životopisu. »Svaka tvrdnja u knjizi mora biti dokumentirana i dokazana, te da treba proučiti dotad objavljenu literaturu, Cecelja šalje Benigaru dugi popis objavljenih knjiga, članaka, rasprava i vijesti što na hrvatskom, što na drugim jezicima i komplet svih godišta 'Glasnika Srca Isusova i Marijina', koji je on izdavao u Salzburgu s mnoštvom napisa upravo o kardinalu Stepincu.«

»Vaše stanovište o životopisu kardinala Stepinca je potpuno ispravno«, odgovara on na Benigarovo pismo. »Bez dokumenata ne će imati vrijednosti.« Nabraja potom tko se sve protivi tomu i dodaje: »Ali mi ne smijemo klonuti, jer njihova su sredstva privremena i zadojena osvetom i mržnjom. Kardinal pak bio je sveta života, pa njegovo djelovanje mora pobijediti osvetu i mržnju.«

Što se tiče stila pisanja, Cecelja smatra da »Stepinac mora rasti u očima čitatelja od stranice do stranice i to tako, da mu na zadnjoj stranici sam čitatelj metne svetačku aureolu«. Nadalje »temeljna misao, koja se mora provlačiti kroz čitav životopis, po mojem mišljenju, mora biti: Iz naroda je niknuo, Crkva ga je odgojila i Stepinac nije ništa drugo želio, nego Crkvi i Hrvatskoj služiti svim svojim bićem. Ova se misao odrazuje u svim njegovim propovijedima i poslanicama, a posebice dolazi do izražaja u njegovom govoru na sudu i u oporuci.«

Na Benigarovu pritužbu da zbog pisanja kardinalova životopisa ima poteškoća i s nekim crkvenim ljudima iz domovine, Cecelja mu se povjerava 2. lipnja 1975.: »Sreo sam i ja tri biskupa, dobra prijatelja. Jedan mi je samo stisnuo ruku u autobusu i prošao mimo mene. Drugi je okrenuo glavu, kad sam mu pružio ruku i poljubio prsten, a treći kao da me nikad nije vidio. U Padovi sam sreo tri franjevca iz Sarajeva baš na grobu o. Leopolda. Poslije mise upitali su me kako se zovem. Kad sam im rekao, odjurili su od mene bez riječi. Zato se nemojte čuditi« - tješi on Benigara.

Cecelja je znao da će Benigar imati poteškoća i u Vatikanu, jer je Državno tajništvo veoma obazrivo prema vlastima u Beogradu radi dobrih odnosa i potpisanog »Protokola između SFRJ i Svete Stolice 1966. godine«. »Znao sam da ćete radi Arhiva imati poteškoća. Vatikan ima diplomatskih obzira i obaveza, a drži se toga koji puta više nego Sv. Pisma«, s dosta gorčine izražava svoje mišljenje.

U Ceceljinim očima osoba kardinala Stepinca nadrasta uske granice. On, kao vjeran svećenik Zagrebačke nadbiskupije, smatra da Stepinac daleko prelazi granice svoje biskupije, da je svojina svih Hrvata. »Emigracija je nosila Stepinca kroz 30 godina po vanjskome svijetu, pa i ona ima pravo na njega, a ne samo Zagrebačka nadbiskupija. A na koncu Stepinac je svojina čitave Hrvatske i slavljen je jednako svuda, pa i drugi vjernici imaju pravo na dio njegove proslave, koju mu je dao na koncu konca Krist po njegovoj službi Dobroga Pastira« - piše Cecelja Benigaru 2. veljače 1975.

Cecelja je sudjelovao i u namicanju novčanih sredstava. Osobne darove koje je davao Benigaru nije nigdje bilježio, jer to nije njegov stil. Pronalazio je dobrotvore koji su priskočili u pomoć Benigaru da upće može pokriti troškove svojeg rada, a potom i u tiskanju knjige. U prvome je redu to bio njegov velik prijatelj o. Werenfried van Straaten, poznat u svijetu kao »Speck pater«. Njegov dar od 100.000 lira prvi put spominje u svibnju 1966. godine. Drugi put je o. Werenfried dodijelio 200.000 lira. Kada je 1974. trebalo knjigu tiskati, o. Werenfried obećao je snositi polovicu sveukupnih troškova tiska te je uručio Cecelji čekove u vrijednosti od 3.780 američkih dolara. Kad mu je Cecelja opet jednom zgodom u pismu poslao »sliku« (novčanicu) za fond beatifikacije, Benigar mu, navodeći koliko su u fond kauze darovali kardinal Šeper, nadbiskup Kuharić i ostali, piše: »Ti si od svih naših ljudi do sada najviše doprinijeo za njegovu stvar.«

U očima Cecelje osoba kardinala Stepinca ostala je sveta i uzorna. On se sav posvetio njegovoj proslavi, a koliko mu je do tog stalo svjedoče njegove riječi iz pisma Benigaru 21. kolovoza 1974: »Ako s tim uspijemo, onda sam i ja svršio posao, pa neka me Gospodin odmah uzme s ovoga svijeta. Muku sam mučio, tijek završio, a zaslužio nisam ništa. Ali zato imam pravo uzdati se u Božje milosrđe.«

Iako Cecelja nije doživio kardinalovu beatifikaciju, jer je blago preminuo 3. srpnja 1989., on je znao da je pokrenut postupak za taj čin. Priložio je svoje dragocjeno svjedočenje o herojskom stupnju blaženikovih kreposti, a dao je osobni prinos za pokriće troškova postupka. Cecelja je bio svećenik sveta života i njegovim se riječima može vjerovati.

ZAVRŠETAK